

Дареги: Бишкек ш., Ч. Айтматов пр. 56.
Телефон: +996 (312) 54 19 42-47
Факс: +996 (312) 54 19 35
Эл.почта: info@manas.edu.kg
Web: www.manas.edu.kg

ISBN 9967-9511-0-5

*Университеттен да артык
Bir üniversiteden ötesi...*

IV ЭЛ АРАЛЫК ТҮРК ЦИВИЛИЗАЦИЯСЫ КОНГРЕССИ IV. ULUSLARARASI TÜRK UYGARLIĞI KONGRESİ

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	6
İÇİNDEKİLER	8

I BÖLÜM ТИЛ / I. BÖLÜM DİL

Бірыңғай түркологиялы-лингвистикалық корпусты құрастыру хақында	12
«Қара» сөзінің семантикалық валенттілігі және оның концептуалды мағынасы	20
Wattpad Uygulamasında <i>Texting</i> Etiketli Türkçe Eserler	25
Тілдік санаға сыртқы тілдік және ішкі тілдік факторлардың ықпалы	32
Türkçe Deyimlerin Çeviri Sorunu Ve Onların Google Çevirileri Hakkında (Kırgız Türkçesi Örneğinde)	37
Түрк тилиндеги жөндөмө парадигмасына колдонулган терминдердин көп түрдүүлүгү	63
Qırçaq Qrupu Türk Dillərinin Azərbaycan Dilinin Naxçıvan Şivələri ilə Ortaq Xüsusiyyətləri	69
Azerbaycan Türkçesi Sözdizimi ile İlgili Yapılan Çalışmaların Kaynakça Üzerinden Değerlendirilmesi	79
ОРТА ҒАСЫР ЖАЗБА ЕСКЕРТКІШТЕРІНДЕГІ ӘУЛИЕ ЕСІМДЕРІ	87
Общая характеристика и основные способы образования терминов в сфере бизнеса в казахском и английском языках	94
Белсенділік пен мотивация: бейімделген мәтіндерді қолдану арқылы танымдық қабілеттерді дамыту	101
Linguistic And Cultural Character Of Phraseological Units In Kazakh, Kyrgyz, Turkish Languages	108
Қазақ тіліндегі жаңа терминдер және олардың жасалу жолдары	113
The History Of The Development Of Turkish Terminology	118
Ruh Ve Dil	123
Muhammad Yusuf She'riyatida Qush Nomlari Uslubiy Vosita Sifatida ("Qaldirg'Och", "Bulbul" Va "To'Ti" Asosida)	126
Қазақ, ноғай тілдік сабақтастығының топонимиядағы көрінісі	129
Жалпытүркілік фраземалар – түркі дүниетанымының ортақ белгісі	134
Қазақ тілінің ұлттық корпусының мәдени-репрезентативті ішкорпусындағы этномәдени белгіленімдер әзірлемесі	140
Түркітану ғылымындағы армян-қыпшақ тілінің зерттелуі	146
O'zbek Tiliga Arab Tilidan O'zlashgan Terminlarning Leksik-Semantik, Etimologik Tahlili Xususida	154
Айрим қабила, миллат ва халққа мансуб жой номлари хусусида (Наманган вилояти топонимлари мисолида)	160

II BÖLÜM АДАБИЯТ / 2. BÖLÜM EDEBİYAT

«Қаһар» романын уақыт пен кеңістік категориясы аясында оқыту	167
Mit, Sanat Ve Felsefe: Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek Örneği	172
Төлен әбдіқұлы прозасындағы психологизм	183
Ахмет Байтұрсынұлы шығармаларының коннотациясы	187
Қазіргі лирикалық прозадағы психологизм	193
Memmed Ismail'in Şiirlerinde "Özlem" Temasinin Analizi	197
İşlevsel Kuram Bağlamında Anadolu Ve Kırgız Masallarının Eğitimsel İşlevleri	204
Кады Бурханеддиндин түйүг ырларында кыргыз тилине мүнөздүү мүчөлөр	212
Jadid Adabiyoti Leksikasini Kvantitatif Tahlil Qilish Asoslari	219
Türkiy Xalqlar Adabiyotida Muallif Va Bosh Qahramon Shaxsiyatiga Xos Xususiyatlar	222
XVIII-XIX Asr O'zbek Shoiralari She'riyatining Irfoniy Takomili	225
Mystical Perfection Of The Poetry Of Uzbek Female Poets Of The 18th-19th Centuries	230
Nedim Ve Şeyh Gâlib'in Çağatay Türkçesiyle Yazılmış İki Gazeli Üzerine Bazı Tespitler	235
Эгемендүүлүк мезгилиндеги түркмөн адабияты. эркиндик доорундагы илимий изилдөөлөр жана сын-пикирлер, адабий котормолор	240
«Сейтек» эпосундагы психологиялык портреттик сүрөттөөлөр жана портрет маселеси	248

III BÖLÜM МАДАНИЯТ ЖАНА ТАРИХ / 3. BÖLÜM KÜLTÜR VE TARİH

Kırgız Kültüründe Demonik Bir Varlık: <i>Albarstı</i> /Albastı	254
Türk Dünyasını Bekleyen Yakın Tehlike: Şekilci Din Anlayışı Ve Tarihi Kökenleri	260
Ebeveynlerin Beklentileri Ve Ergenlerdeki Olumsuz Etkileri: Ergen Görüşleri	265
Musulmon Sharqi Mintaqasida Zullisonaynlik An'anasining Shakllanishi Va Rivojlanishi	280
Türkiy-O'zbek Mumtoz She'riyati Shoiri Husayn Boyqaro – Husayniy Ijodi Botirxon Valixo'Jayev Talqinida	287
Timurlular Döneminde Tarihi Koşullar Ve Züllisaneyn Geleneği	292
Глобализация и культурная идентичность: единство и противоположность	297
XIX кылымда осмон мамлекетинин түркстан хандыктарына жасаган дипломатиялык саясаты	308
Kırgızistan'da Yaygın Olarak Tüketilen Kımızın Örfteki Ve İslam Hukukundaki Durumu	314
Ktmü Abdülkerim Satuk Buğra Han Camii'nde Bulunan Yazılı Süslemeler	321
Сүфизм жана кыргыз маданияты	344
Türk Devletleri Teşkilatı'nın Türk Dünyası İşbirliğinin Gelişmesindeki Rolü	352
Üniversite gençlerinin dil kullanım özellikleri ve sosyo-kültürel hayata yansımaları: kırgızistan örneği.	361
Kırgız Atasözlerinin Ayet Ve Hadislerle Uyumu	397
Сыр бойы ақындарының әдеби мұрасындағы ұлттық құндылықтар	416
Бейвербалды амалдардың әдет-ғұрып, салт-дәстүрдегі көрінісі	421
Түбір мен Мағынаның өзгеруіне көнеленген септік жалғауларының әсері	427
İşgal Yıllarında Kırım Tarihi Araştırmalarına Yönelik Bir Değerlendirme	433
Түркі халықтарының тамақтану дәстүрінің лингвистикалық бейнесі фрейм ретінде	441
Tuvalarda Ve Kırgızlarda Şamanizm Etkilerinin "Töreen Çırttan Irakka" Ve "Manas Destanı" Örnekleriyle Karşılaştırılması	446
Türk Kimliğini Oluşturan Bir Unsur Olarak Gıda Sistemi	456
Hazar Dönemi Sanatı Üzerinde Göktürk Dönemi Sanatı Etkileri"	461
Türk Düşüncesinde Müziğin Önemini Nietzsche İle Düşünmek	469
Orta Çağda Azerbaycan'ın Kültürel Durumu	475

IV BÖLÜM БИЛИМ БЕРҮҮ / 4. BÖLÜM EĞİTİM

Көчмөн кыргыз коомунун бала жана аларды тарбиялоо баалулуктары	480
Methodology Of Using Mass Media Materials To Develop Students' Communication Skills In Learning English Language At B2, C1 Level	489
Türk Dünyasında Güzel Sanatlar Eğitiminde Etnik Derslerin Önemi	496
Kırgızistan Ve Türkiye Eğitim Programlarının Karşılaştırılması (Okul Öncesi Bazında)	505
Türk Devletlerinde İktokul, Ortaokul Ve Lise Düzeylerinde Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Uygulamalarının İncelenmesi	514
Modern Pedagogical Trends In Teaching A Foreign Language Through Music	521
The Importance Of Using Adapted Literary Texts In Teaching Reading	527
The Features Of E-Textbooks In Educational Process	533
Prospects And Features Of Chatbots In The Educational Process	540
Оқушылардың тілдік құзіреттілігін қалыптастырудың психологиялық неізі	548
Dijital Oyun Oynama Tutumu Ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki	553
Okul Müdürlerinin Öğretimsel Liderlik Roller: Öğretmen Görüşlerine Dayalı Bir İnceleme	561
Көчмөн кыргыз коомунда ырчылык музыкалык өнөргө үйрөтүүнүн “устат шакирт” системасы	567
Кыргыз каганындагы билим жана тарбия туурасында	573
Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Laboratuvar Güvenliği Hakkındaki Düşünce Ve Bilgi Düzeyleri	578
Практический анализ инклюзивной работы с детьми особыми нуждами	587
Инклюзивное обучение детей с ограниченными возможностями здоровья и проблемы внедрения в образовательную систему	600
Ortaöğretim İngilizce Ders Öğretim Programlarının İncelenmesi	609
Derse Katılım Aışkanlıklarının Matematik Başarisına Etkisi	619

İlkokullarda Sanat Destekli Matematik Eğitimi 630

Teaching English Language To Adults With Hearing Impairment 636

Challenges Faced By Efl Teachers 646

Üniversite Öğrencilerinin Meslek Tercihlerini Etkileyen Etkenlerin Belirlenmesi¹ 650

Eğitimde Kaynaştırma Ve Bütünleştirme Uygulamalarının Değerlendirilmesi 658

V БӨЛҮМ КОММУНИКАЦИЯ / 5. BÖLÜM İLETİŞİM

24 Ocak 1980 Kararlarının Televizyon Reklamcılığındaki Yansımaları 668

Küre-Yerelleşme Bağlamında Azerbaycan’da Coca Cola Reklamları 679

Orta Asya Ülkelerinin Uluslararası Medyadaki Temsili 688

Ekrem İmamoğlu’nun Hapis Kararının Gazete Haberlerindeki Sunumu: Sözcü Ve Yeni Şafak Örneği 707

Пандемия кезіндегі телебағдарламалардың лингвистикалық құрылымы: жаңалықтар, сұхбат және ток-шоу 718

Кеңестік кезеңдегі молда-ишандардың қуғындаудағы баспасөздің рөлі (1920-1936 жж.) 725

VI БӨЛҮМ БАШКА БАЯНДАМАЛАР / 6. BÖLÜM DİĞER BİLDİRİLER

Ahıska Türklerinde Alfabe Sorunu 731

Dil Ve Milli Kimlik 737

Студенттердин физика боюнча теориялык билимин текшерүү үчүн тест суроолорун түзүү 744

Töreen Çırttan Irakka Adlı Tuva Metninin Yazıldığı Dönemdeki Tuva Cumhuriyeti’nde Komünizm Ve Etkileri 749

Кыргыз заманбап популярдуу киносундагы аялдын образы: “Аяш” тасмасынын мисалында 765

Türk Kimliğini Oluşturan Bir Unsur Olarak Gıda Sistemi 774

Türk Yemek Kültürü Ve Bu Kültürün Değişimi 779

Şah-I Zinde Kusem Bin Abbas Türbesi Semerkand Özbekistan 784

Özerk Bir Türk Devleti Olan Tuva Cumhuriyeti'nin Bayrağı Ve Arması 804

Р.Мұқанованың «Мәңгілік бала бейне» әңгімесіндегі нарратор қызметі 816

Türkiye Cumhuriyeti’nin 100. Yıl Dönümü Münasebetiyle IV. ULUSLARARASI TÜRK UYGARLIĞI KONGRESİ (Türk Dünyasında Eğitim ve Kültür) Sonuç Bildirisi 822

СҮРӨТТӨР / FOTOĞRAFLAR 823

I БӨЛҮМ
ТИЛ

I. BÖLÜM
DİL

- KARAÖRS, M. (1991). Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi'nin Kelime Gruplar, Cümle ve Cümle Çeşitleri (Sentaks) Bakımından İncelenmesi, Büyük Azerbaycan Kongresi'nde Sunulan Tebliğ, Bakü, Y.y.
- KURBANOV, A. (2019). Ümumi Dilçilik-III. cilt, Bakü, Azerbaycan Cumhuriyeti Tahsil Nazırlığı.
- MUSAYEV, M. (2012). Türkoloji Dilçilik, Bakü, Azerbaycan Respublikası Tahsil Nazirliyi Bakı Slavyan Üniversitesi.
- Mizezade H. (1968), Azerbaycan Dilinin Tarihi Sintaksisi, (Ali Mektepler İçin Ders Vesaiti-Kiril), Bakü, Maarif Neşriyyatı.
- SARIKAYA, M. (1998). Güney Azerbaycan Türkçesi (Fonetik-Morfoloji-Sentaks), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

ОРТА ҒАСЫР ЖАЗБА ЕСКЕРТКІШТЕРІНДЕГІ ӘУЛИЕ ЕСІМДЕРІ

Дүйсен Гульзада

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.
gulzadaduisen@mail.ru

Мақалада түркілердің орта ғасырда ұстанған ислам дініне байланысты кісіге ат беру қағидалары, этникалық, тарихи және қоғамдық - әлеуметтік негіздері баяндалады. Орта ғасыр жазба ескерткіштеріндегі әулие есімдері, түркілердің тарихынан, наным-сенімінен, рухани танымынан, эстетикалық құндылықтарынан сан-салалы ақпарат бере алады. Зерттеудің мақсаты – әулие есімдерін тек діни ғана емес, зайырлы руханиятпен де тығыз және ажырамас байланыста зерттеу. Осы мақсатта зерттелетін объектілердегі әулие есімдерінің тілдік мәдени кодтарын ашуға талпыныс жасалған.

Нәтижеде, түркі жазба ескерткіштердегі антропонимдерді жинақтау, топтау, түйіндеу, сипаттау әдістерімен жүйелеп, әулие туралы ұғым ислам дінінің тарихының әр түрлі кезеңінде әр қилы мағынаға ие болып, дамып отырғандығына көзіміз жетті.

Қорыта келе, кісі есімдерінің бұл топтарын теологиялық ашу түркілердің ерекшеліктерін қарастыруға, осылайша тұтас халықтың дүниетанымын анықтауға мүмкіндік береді.

Тірек сөздер: әулие, әнбие, мұсылман діні, түркілік дүниетаным

NAMES OF SAINTS IN WRITTEN MONUMENTS OF THE MIDDLE AGES

Duisen Gulzada

Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty
gulzadaduisen@mail.ru

This article examines the principles of naming people in Turkic Islamic culture during the Middle Ages, focusing on the names of Saints. Saint names in medieval Turkic writings provide valuable insights into the Turks' history, beliefs, and worldview.

By analyzing the linguistic and cultural codes of Saint names, the author reveals that the concept of sainthood in Turkic Islam had different meanings and developed over time.

The cult of Saints in Turkic Islam embodied the spirit of Islam while also incorporating elements of pre-Islamic beliefs.

In conclusion, the study of Saint names in medieval Turkic writings provides a valuable window into the spiritual, social, and cultural life of the Turks during this period.

Keywords: saints, prophets, Muslim religion, Turks' worldviews

Кіріспе

Түркі халықтарының қазіргі ономастикалық кеңістігіндегі атаулар жүйесі әртүрлі тарихи кезеңдерде өмір сүрген тайпалардың бірнеше ғасырлық ұжымдық ой-санасының өнімі, ортақ мәдени-рухани туындысы. Әрбір атау мәдени-тарихи құнды фактілермен байланысты. Сондықтан көп жағдайда олар қалыптасқан дәуірдің, сол уақыттың жемісі болып саналады.

Орта ғасыр кезеңі түркі халықтары үшін өте маңызды әлеуметтік оқиғаларға толы кезең. Ұлттың рухани болмысының қалыптасуында тіл мен діннің маңызы зор екендігі белгілі. Рухани мәдениет адамдардың қоршаған дүниеге көзқарасы, діни танымы, наным-сенімі, мінез-құлқы, қабілеті, т.б. ұғымдар арқылы танылады. Орта ғасыр жазба ескерткіштері түркілердің наным-сенімінен, рухани танымынан, эстетикалық құндылықтарынан ақпарат беретін тілдік фактілерге өте бай шығармалар. Олай болса, антропонимиядағы діни факторларды зерттеу – дінді зерттеу емес, ол тіл арқылы халықтың орта ғасырдағы рухани байлығын жан-жақты қарастыру, байымдау болып табылады.

Кез келген қоғамда есім беру халық танымымен, ұлттық психология мен менталитетіне байланысты тілді қолданушы қауымның мәдени дәстүрі шеңбері аясында іске асады. Тілдік концептілерде көрінген есім беру туралы білімдер этномәдени, әлеуметтік мәдени, діни факторлармен байланысты. Сондықтан, діннің өзгеруі сияқты